

แนวโน้มการวิจัยทางสถาปัตยกรรมระดับบัณฑิตศึกษาในประเทศไทย Trends of Postgraduate Architectural Research in Thailand.

สันต์ จันทร์สมศักดิ์^{1*}, สิริมาส เฮอร์กรัม², เพชรลัดดา เพ็ชรภักดี³,
นรรณิกา สวงวนสินธุกุล⁴, ภูดิท เหวรัมย์⁵, ณัฐพจน์ ไพอินันท์⁶ และ ประรินทร์ บุตรดี⁷

^{1,5}ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ²รองศาสตราจารย์ และ⁶⁻⁷อาจารย์

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ศิลปะและการออกแบบ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์ จังหวัดพิจิตร 65000

³ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ผังเมืองและภูมิสถาปัตย์

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม 44150

⁴ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะการออกแบบและสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม กรุงเทพมหานคร 10900

Sant Chansomsak^{1*} , Sirimas Hengrasmee² , Pechladda Pechpakdee³ ,

Kannika Sanguansintukul⁴ , Pudit Ngourangsi⁵

Nattapong Pathaichat⁶ and Parin Buddee⁷

^{1,5}Assistant Professor, ²Associate Professor and ⁶⁻⁷Lecturer

Faculty of Architecture, Art and Design, Naresuan University, Phitsanulok, Thailand, 65000

³Assistant Professor, Faculty of Architecture, Urban Design and Creative Arts,

Maharakham University, Maha Sarakham, Thailand, 44150

⁴Assistant Professor, School of Design and Architecture,

Sripatum University, Bangkok, Thailand, 10900

*Email: santc@nu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยภายใต้การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ผลิตกำลังคนด้านการศึกษา ออกแบบและวิจัยทางสถาปัตยกรรม ของสภาคณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์แห่งประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทิศทางด้านการวิจัยทางสถาปัตยกรรมผ่านการศึกษาเอกสารงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาด้านสถาปัตยกรรมศาสตร์ของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย จากการศึกษาข้อมูลวิทยานิพนธ์กว่า 3,000 เล่ม พบว่า ในภาพรวมปริมาณงานวิจัยมีความสัมพันธ์กับจำนวนหลักสูตรที่เปิดสอน โดยมีหัวข้อในสาขาสถาปัตยกรรมมากที่สุด รองลงมาคือสาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง สาขาสถาปัตยกรรมภายในและมัณฑนศิลป์ และสาขาภูมิสถาปัตยกรรมตามลำดับ หัวข้อวิทยานิพนธ์ที่มีสัดส่วนสูงสุดอยู่ในกลุ่มคำสำคัญที่เกี่ยวข้องกับก่อสร้างหิรมทรัพย์ (ร้อยละ 18.58) รองลงมาคือกลุ่มคำสำคัญการออกแบบตอบสนองสภาพแวดล้อม (ร้อยละ 15.72) และสถาปัตยกรรมและการออกแบบ (ร้อยละ 12.90) และกลุ่มคำสำคัญกลุ่มสถาปัตยกรรมไทยและการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม (ร้อยละ 11.00) ทั้งนี้เมื่อเปรียบเทียบกับผลการศึกษาคำคิดเห็นระดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนและการผลิตบัณฑิต ปัจจัยด้านก่อสร้างหิรมทรัพย์ซึ่งเป็นหัวข้อที่มีการทำวิจัยสูงสุดนั้นมีค่าระดับสำคัญน้อยโดยอยู่ลำดับที่ 2 จากท้ายสุด ในขณะที่ปัจจัยด้านทัศนคติและคุณลักษณะของสถาปนิกซึ่งมีค่าระดับความสำคัญสูง แต่หัวข้อวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณลักษณะของสถาปนิก เช่น จรรยาบรรณและการทำงานร่วมกัน ในปัจจุบันยังมีสัดส่วนค่อนข้างน้อย ดังนั้นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะในด้านการศึกษสถาปัตยกรรม และการปฏิบัติวิชาชีพสถาปัตยกรรมจึงควรได้รับการพิจารณาและสนับสนุนให้มีงานวิจัยมากขึ้น นอกเหนือจากนั้นประเด็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบตอบสนองกับสภาพแวดล้อม การนำองค์ความรู้เกี่ยวกับสถาปัตยกรรมไทย สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น และการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมมาใช้ในบริบทร่วมสมัย รวมถึงการออกแบบเพื่อทุกคนและเทคโนโลยีและคอมพิวเตอร์ ซึ่งเป็นปัจจัยอันเกี่ยวข้องกับการทำงานในปัจจุบันที่ได้รับความสนใจและให้ความสำคัญ ก็ควรได้รับการศึกษาและวิจัยเพิ่มขึ้นด้วย

คำสำคัญ: การวิจัยทางสถาปัตยกรรม, วิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษา, แนวโน้มการวิจัย, คุณลักษณะของสถาปนิก

Abstract

This article is a part of the research under CDAST workforce strategic planning for architectural educators, designers, and researchers. Its objective is to study trends in architectural research, by studying more than 3,000 postgraduate theses in architectural fields. In overall, the number of graduate thesis topics was correlated with the number of graduate courses offered, with more topics on architecture, followed by urban planning, interior architecture and decorative arts, and landscape architecture. The thesis topics in the keywords related to real estate had the highest proportion (18.58%), following by environmental responsive design (15.72%), architectural design (12.90%) and the keywords related to Thai architecture and architectural conservation (11.00%). As opposed to the overall Relative Importance Index (RII) through a survey of opinions on the importance of factors affecting teaching and producing graduates, real estate is on the contrary placed second from the last. It is also interesting to point out that the keywords with an important ranking on attitude or attribute, such as ethics and collaboration, were not very popular areas for research. Therefore, more consideration and encouragement of research into architectural education and professional practice should be a significant development in line with the RII trend results. A similar occurrence also happened to research related to environmental responsive design, implementation of Thai architecture, vernacular architecture and architectural conservation design in contemporary contexts, universal design, technology, and computers, which are the factors relating to the current work situation that are also ranked high on the importance scale, should be researched more as well.

Keywords: Cultural Baggage, Ethnic Groups Saek, Ethnic Identity, Settlement patterns, Vernacular architecture

Received: April 6 2024; **Revised:** September 13, 2024; **Accepted:** October 17, 2024

1. บทนำ

ปัจจุบันการพัฒนาประเทศและการศึกษาระดับอุดมศึกษามีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างมาก หลายสถาบันได้มีการดำเนินการด้านการประกันคุณภาพการศึกษาตามแนวทางการศึกษาที่มุ่งผลลัพธ์ (Outcome-Based Education – OBE) ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานของเกณฑ์ในการประเมินหลักสูตรภายใต้มาตรฐานสากล เช่น ASEAN University Network Quality Assurance (AUN-QA) (AUN, 2015, 2020) โดยได้นำปัจจัยการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ มาเป็นข้อคำนึงถึงในการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้สามารถผลิตนักศึกษาที่มีความรู้ความสามารถตามความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และตอบสนองกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและคาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต เพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวสมาคมบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ แห่งประเทศไทยได้มีมติร่วมกันในการจัดทำโครงการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ผลิตกำลังคนด้านการศึกษา ออกแบบและวิจัยทางสถาปัตยกรรม โดยพิจารณาแนวโน้มการผลิตกำลังคนในปัจจุบัน ประกอบกับการพิจารณาสถานการณ์แวดล้อมของการเปลี่ยนแปลงในประเทศและบริบทโลก เพื่อให้กำหนดทิศทางยุทธศาสตร์เชิงสมรรถนะ (competency) ของการผลิตกำลังคนที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

สำหรับการศึกษานวโน้มการผลิตกำลังคนด้านการวิจัยทางสถาปัตยกรรมนั้น เนื่องจากหลักสูตรสาขาสถาปัตยกรรมศาสตร์ระดับปริญญาตรีในประเทศไทย ส่วนใหญ่จะเน้นไปที่การผลิตกำลังคนเพื่อการประกอบวิชาชีพ ทำให้นักศึกษาค้นคว้าในระดับปริญญาตรี มักอยู่ในรูปของรายงานการศึกษาที่เป็นส่วนหนึ่งของรายวิชา หรือการศึกษาเพื่อการออกแบบรายวิชาวิทยานิพนธ์ ส่งผลให้ผลงานค้นคว้าระดับปริญญาตรีมีความสัมพันธ์กับการวิจัยทางสถาปัตยกรรมค่อนข้างน้อย ดังนั้นการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษานวโน้มการผลิตกำลังคนด้านสถาปัตยกรรมศาสตร์กับการพัฒนาวิชาการและการวิจัยทางสถาปัตยกรรม จึงมักจะเกี่ยวข้องกับการผลิตบัณฑิตและผลงานวิชาการในหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษาเป็นหลัก

การศึกษาครั้งนี้ได้มุ่งประเด็นไปยังการศึกษาผลงานวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษาศาสาสถาปัตยกรรมศาสตร์ อันเป็นหนึ่งในกระบวนการสำคัญที่จะนำไปสู่ความเข้าใจทิศทางการวิจัยทางสถาปัตยกรรม และสามารถนำไปเปรียบเทียบกับมุมมองความต้องการและบริบทต่าง ๆ เพื่อกำหนดทิศทางการจัดการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษาในอนาคตต่อไป

2. วัตถุประสงค์และระเบียบวิธีวิจัย

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยภายใต้การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ผลิตกำลังคนด้านการศึกษา ออกแบบและวิจัยทางสถาปัตยกรรม ของสภาคณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์แห่งประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอผลการแนวโน้มด้านการวิจัยทางสถาปัตยกรรม อันเป็นวัตถุประสงค์หนึ่งของโครงการวิจัยฯ ดังกล่าว โดยผ่านการศึกษาเอกสารงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาศาสาสถาปัตยกรรมศาสตร์ของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย

กระบวนการวิจัยหลักคือการศึกษาแนวโน้มด้านการวิจัยในรูปแบบการวิจัยเอกสาร (documentary research) ครอบคลุมจำนวนและรายละเอียดหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษาในประเทศไทย และข้อมูลสำคัญของหัวข้อวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษาในการศึกษาข้อมูลวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษาเพื่อสร้างกรอบความเข้าใจทิศทางการพัฒนาวิชาการ ผู้วิจัยได้พิจารณาข้อมูลจาก Thai Digital Collection (TDC) อันเป็นโครงการหนึ่งของ ThaiLIS ที่ให้บริการสืบค้นฐานข้อมูลเอกสารฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ รายงานวิจัย ที่รวบรวมจากมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในประเทศไทย แล้วนำมาจัดกลุ่มข้อมูลแบ่งตามสาขาวิชาและคำสำคัญของวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน การสืบค้นข้อมูลผ่านฐานข้อมูลของ TDC นี้จะพิจารณาเอกสารเฉพาะวิทยานิพนธ์ โดยค้นหาผ่านคำสำคัญของวิทยานิพนธ์ ชื่อปริญญา ชื่อสาขาวิชาระดับบัณฑิตศึกษา เช่น คำว่า สถาปัตยกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต เคหพัฒนาศาสตรมหาบัณฑิต สถาปัตยกรรมศาสตร์ดุสิต การวางแผนภาคและเมืองดุสิต การศึกษาดุสิต สถาปัตยกรรม สิ่งแวดล้อมสรรค์สร้าง สหวิทยาการสภาพแวดล้อมสรรค์สร้าง สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม การวางผังเมืองและสภาพแวดล้อม การออกแบบและวางแผนสิ่งแวดล้อม การจัดการโครงการก่อสร้าง การออกแบบและวางแผน การวางแผนภาคและเมือง ภูมิสถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรมภายใน นวัตกรรมการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ การจัดการการออกแบบธุรกิจและเทคโนโลยี และ คอมพิวเตอร์เพื่อการออกแบบ ทั้งนี้ในการค้นหาบางค่าเช่น ภูมิสถาปัตยกรรม และสถาปัตยกรรมภายใน จะให้ผลลัพธ์ซ้ำกับการค้นหาด้วยคำว่า สถาปัตยกรรม นอกเหนือจากนั้นในการศึกษาข้อมูลวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษาในฐานข้อมูล TDC นี้ พบข้อมูลวิทยานิพนธ์ที่ระบุชื่อหลักสูตรที่แตกต่างจากในปัจจุบัน โดยหลายสาขาวิชาที่มีการปรับเปลี่ยน ขยาย ยุบรวม หรือไม่มีการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันร่วมด้วย

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างสาขาวิชา หัวข้อและคำสำคัญของวิทยานิพนธ์นั้น เนื่องจากการตั้งคำสำคัญจะขึ้นอยู่กับผู้เขียนและสถาบัน อีกทั้งบางหัวข้อวิจัยนั้นมีการซ้อนทับหรือบูรณาการระหว่างสาขาวิชาและเนื้อหา เช่น การออกแบบและปรับปรุงงานสถาปัตยกรรมและชุมชน จะสัมพันธ์ทั้งสาขาวิชาสถาปัตยกรรมและสาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง หรือในกรณีของคำว่าพื้นที่สาธารณะ สามารถพิจารณาทั้งในส่วนของสาขาภูมิสถาปัตยกรรมและสาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง เป็นต้น รายละเอียดการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างสาขาวิชา กลุ่มคำสำคัญ และคำสำคัญที่ระบุในฐานข้อมูลหรือหัวข้อวิทยานิพนธ์ ในงานวิจัยนี้นำเสนออยู่ในตารางที่ 1 ทั้งนี้คำสำคัญที่ระบุ สถานที่เช่น ชื่อประเทศ ชื่อจังหวัด หรือระบุประเภทอาคาร เช่น วัด บ้าน โรงแรม พิพิธภัณฑสถาน จะไม่ได้นำมาพิจารณาในการจัดเข้ากลุ่มหัวข้อ ยกเว้นกรณีของอาคารชุดพักอาศัยและหมู่บ้านจัดสรร ที่นำมาพิจารณาในส่วนของการอสังหาริมทรัพย์

ตารางที่ 1 สาขาวิชา กลุ่มคำสำคัญ และคำสำคัญของวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษา

สาขาวิชา และกลุ่มคำสำคัญ	ตัวอย่างคำสำคัญที่ระบุในฐานข้อมูล หรือ หัวข้อวิทยานิพนธ์
สาขาสถาปัตยกรรม	
สถาปัตยกรรมและการออกแบบ	องค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม/ พื้นที่ว่าง/ คุณลักษณะพื้นที่ว่าง/ การสร้างพื้นที่/ แนวทางการออกแบบ (สถาปัตยกรรม)/ เกณฑ์การพิจารณา/ อิทธิพล/ การรับรู้/ ความรู้สึก/ ความพึงพอใจ/ ปรากฏการณ์วิทยา/ สัญวิทยา/ อัตลักษณ์/ ผังอาคาร/ การใช้งาน (สถาปัตยกรรม)/การใช้พื้นที่ (สถาปัตยกรรม)/ การปรับเปลี่ยนประโยชน์ใช้สอยอาคาร/ การปรับปรุงอาคาร/ การสร้างใหม่ (สถาปัตยกรรม)/ การประเมินหลังการใช้งาน (สถาปัตยกรรม)/ การประเมินสภาพแวดล้อม/ การ

สาขาวิชา และกลุ่มคำสำคัญ	ตัวอย่างคำสำคัญที่ระบุในฐานข้อมูล หรือ หัวข้อวิทยานิพนธ์
	ประเมินคุณค่า/ คุณภาพทางสายตา/ ความสัมพันธ์ทางสายตา/ การตรวจสอบสภาพอาคาร/ การให้แสงทางสถาปัตยกรรมเพื่อการตกแต่ง
การออกแบบตอบสนองสภาพแวดล้อม	การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม/ การอนุรักษ์พลังงาน/ ประสิทธิภาพการใช้พลังงาน/ การจำลองการใช้พลังงานในอาคาร/ พลังงานทดแทน/ ระบบผลิตไฟฟ้าพลังงานแสงอาทิตย์/ ภูมิอากาศเขตร้อนชื้น/ สถาปัตยกรรมเขตร้อน/ ภาวะนำสบาย/ อุณหภูมิ – อุณหภูมิผิวภายนอก อุณหภูมิพื้นดิน/ ความร้อน – ดูดซับความร้อน การถ่ายเท การแผ่รังสีของดวงอาทิตย์/ การปรับอากาศ/ ภาวะการทำความเย็น/ การไหลของอากาศ/ การไหลเวียนของกระแสลม/ การระบายอากาศ/ ปล่องระบายอากาศ (Stack ventilation)/ ปล่องดักลม/ ท่อใต้ดิน หรือ ท่ออากาศฝังดิน (Earth tube)/ น้ำ – การระเหยของน้ำ/ ความชื้น – ดูดซับความชื้น ความชื้นสัมพัทธ์ การสะสมความชื้น/ การควบคุมเสียง การลดเสียง/ คุณภาพอากาศภายในอาคาร/ มลพิษทางอากาศในอาคาร/ แสง/ แสงธรรมชาติ/ ความส่องสว่าง/ อุณหภูมิสี/ ความสบายตา/ อุปกรณ์กันแดด/ แผงกันแดด/ เปลือกอาคาร/ กรอบอาคาร/ การจัดการสภาพแวดล้อม/ การวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม/ การประเมินวัฏจักรชีวิต/ วงจรชีวิตของผลิตภัณฑ์/ ของเสียการก่อสร้าง/ การใช้ประโยชน์จากน้ำเสีย
สถาปัตยกรรมไทย	สถาปัตยกรรมไทย/ ลักษณะไทย/ เรือนไทย/ สถาปัตยกรรมในพุทธศาสนา – วัด โบสถ์ วิหาร
สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น	สถาปัตยกรรมพื้นเมือง/ ลักษณะพื้นถิ่น/ อัตลักษณ์พื้นถิ่น/ เรือนพื้นถิ่น/ หลอดข้าว/ เรือน – เอือน/ ลิม
การอนุรักษ์สถาปัตยกรรม	การอนุรักษ์/ การอนุรักษ์โบราณสถาน/ ย่านเมืองเก่า/ ย่านประวัติศาสตร์/ ตึกแถวเขตเมืองเก่า
โครงสร้างและการก่อสร้าง	โครงสร้าง – โครงสร้างเหล็ก โครงสร้างไม้ โครงสร้างไม้อัด โครงสร้างไม้อัด/ อาคารไม้อัด/ บ้านดิน/ การก่อสร้าง/ การสร้างบ้าน/ ระบบก่อสร้างสำเร็จ/ โครงสร้างสำเร็จรูป/ อาคารสำเร็จรูป/ ชิ้นส่วนสำเร็จรูป/ ผนังสำเร็จรูป/ คอนกรีตหล่อสำเร็จรูป/ การประสานทางพิกัด
งานระบบ	ระบบปรับอากาศ/ ระบบบำบัดน้ำเสีย/ ระบบท่อในอาคาร/ การป้องกันอัคคีภัย/ การหนีไฟ
วัสดุก่อสร้าง	วัสดุก่อสร้าง/ ไม้/ วัสดุธรรมชาติ – ผักตบชวา ใบตาล ไยมะพร้าว กะลาปาล์ม ใบข้าวโพด ช้างข้าวโพด ชี้อัดชีวมวล (แกลบ อ้อย ปาล์มน้ำมัน)/ วัสดุเหลือใช้/ วัสดุใช้แล้ว/ พลาสติกรีไซเคิล/ วัสดุสำเร็จรูป/ บล็อก/ คอนกรีตบล็อก/ อิฐคอนกรีต/ กระเบื้อง/ บัวสำเร็จรูป/ ฉนวนความร้อน
คอมพิวเตอร์	โปรแกรมคอมพิวเตอร์/ วิธีทางคอมพิวเตอร์ (Computer Algorithm)/ ภาพดิจิทัล/ การประมวลผลข้อมูล/ แบบจำลองสารสนเทศอาคาร/ จำลองสถานการณ์/ ความเป็นจริงเสมือนในสถาปัตยกรรม
การบริหารงานก่อสร้าง	การบริหารงานก่อสร้าง/ การบริหารจัดการการก่อสร้าง/ การจัดการโครงการก่อสร้าง/ การบริหารโครงการ (ระหว่างก่อสร้าง)
การบริหารทรัพยากรอาคาร และการบริหารโครงการ	การบริหารทรัพยากรอาคาร/ การบริหารทรัพยากรกายภาพ/ การบริหารจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก/ การจัดการ (อาคาร)/ การบำรุงรักษาและการซ่อมแซม/ การบริหารโครงการ (ระหว่างการใช้งาน)
อสังหาริมทรัพย์	อสังหาริมทรัพย์/ อาคารชุดพักอาศัย/ หมู่บ้านจัดสรร/ การประเมินคุณค่าโครงการ หรือ การประเมินคุณค่าอาคาร/ การจัดการอสังหาริมทรัพย์/ การซื้อบ้าน
การออกแบบเพื่อทุกคน	การออกแบบเพื่อทุกคน/ การออกแบบเพื่อคนทั้งมวล/ การออกแบบเพื่อผู้สูงอายุ
การศึกษาสถาปัตยกรรม	การสอน/ การเรียนรู้วิชาชีพปฏิบัติ/ การแก้ปัญหา/ พัฒนาวิชาชีพต่อเนื่อง

สาขาวิชา และกลุ่มคำสำคัญ	ตัวอย่างคำสำคัญที่ระบุในฐานข้อมูล หรือ หัวข้อวิทยานิพนธ์
การปฏิบัติวิชาชีพ สถาปัตยกรรม	การปฏิบัติวิชาชีพ/ กฎหมาย/ การบริหารจัดการ (สำนักงานสถาปนิก)/ เอกสารและการจัดเก็บข้อมูล/ การตลาด/ การประมาณราคา/ พัฒนาวิชาชีพต่อเนื่อง
สาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง	
สถาปัตยกรรมผังเมือง	เมือง/ ผังเมือง/ ภูมิทัศน์เมือง/ พัฒนาชุมชนเมือง/ การใช้ที่ดิน/ การถือครองที่ดิน/ การพัฒนาที่ดิน/ พื้นที่สาธารณะ/ พื้นที่สีเขียว/ หมู่บ้าน/ ชุมชน/ การพัฒนาชุมชน/ การท่องเที่ยว/ การขนส่งมวลชน/ การพัฒนาพื้นที่โดยรอบสถานีขนส่ง/ ทางเท้า
สาขาภูมิสถาปัตยกรรม	
ภูมิสถาปัตยกรรม	ภูมิสถาปัตยกรรม/ ภูมิทัศน์ – แผนภูมิทัศน์ การปรับปรุงภูมิทัศน์/ ภูมินิเวศ/ การใช้ที่ดิน/ การประเมินหลังการใช้งาน (ภูมิสถาปัตยกรรม)/ พื้นที่สาธารณะ/ พื้นที่สีเขียว/ พื้นที่เปิดโล่ง/ พื้นที่ชุ่มน้ำ/ สวนสาธารณะ/ ทางเท้า/ สวนบนหลังคา/ เกษตรกรรมในเมือง
สาขาสถาปัตยกรรมภายในและมัณฑนศิลป์	
สถาปัตยกรรมภายใน	สถาปัตยกรรมภายใน/ การออกแบบตกแต่ง/ การตกแต่งภายใน/ การออกแบบห้อง/ การวางผังห้อง/ สีในการตกแต่งภายใน/ แสงในการตกแต่งภายใน/ การจัดแสดงสินค้า/ การปรับปรุงอาคาร/ การสร้างใหม่ (สถาปัตยกรรมภายใน)/ การประเมินหลังการใช้งาน (สถาปัตยกรรมภายใน)/ เฟอร์นิเจอร์

การวิเคราะห์แนวโน้มการวิจัยทางสถาปัตยกรรมในงานวิจัยนี้ได้ดำเนินการ 2 ลักษณะ ได้แก่ (1) การเปรียบเทียบกับจำนวนหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษาที่เปิดสอนว่ามีทิศทางสอดคล้องกันหรือไม่ อย่างไร และ (2) วิเคราะห์เปรียบเทียบกับผลการศึกษาค้นคว้าหาความคิดเห็นระดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนและการผลิตบัณฑิตของกลุ่มอาจารย์ บัณฑิตระดับปริญญาตรี และผู้ประกอบการ (สันต์ จันทร์สมศักดิ์ และคณะ, 2566) ว่าความสัมพันธ์ระหว่างมุมมองกับผลการการวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาในปัจจุบันนั้นสอดคล้อง แตกต่าง กันอย่างไร รวมไปถึงการพิจารณาช่องว่างในการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ หรือสนับสนุนการพัฒนาทักษะหรือคุณลักษณะของสถาปนิกในอนาคตต่อไป

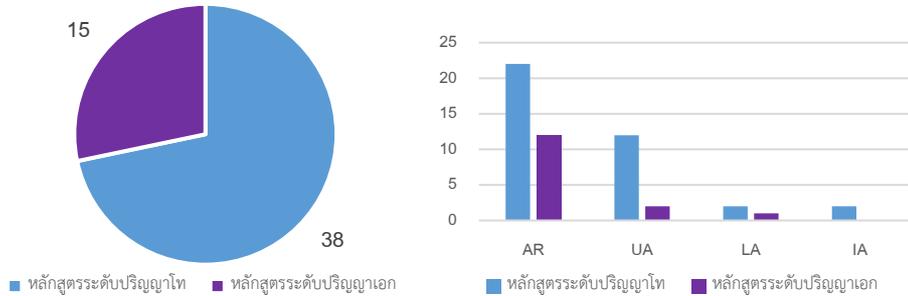
3. ผลการศึกษาและอภิปรายผล

3.1 หลักสูตรบัณฑิตศึกษาสาขาสถาปัตยกรรมศาสตร์

หลักสูตรสาขาสถาปัตยกรรมศาสตร์ในประเทศไทยทั้งในระดับปริญญาตรีและในระดับบัณฑิตศึกษา เฉพาะที่สัมพันธ์สอดคล้องกับหลักของการจัดสาขาวิชาชีพ ในการขึ้นทะเบียนการประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุมตามพระราชบัญญัติสถาปนิก พ.ศ. 2543 แบ่งออกเป็น 4 สาขาได้แก่ สาขาสถาปัตยกรรม (Architecture – AR) สาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง (Urban Architecture or Urban Design – UA) สาขาภูมิสถาปัตยกรรม (Landscape Architecture – LA) และสาขาสถาปัตยกรรมภายในและมัณฑนศิลป์ (Interior Architecture – IA) (ข้อบังคับสภาสถาปนิก, 2545) ซึ่งอ้างอิงข้อมูลจากร่าง มคอ. 1 มาตรฐานคุณวุฒิระดับสาขาวิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ (สภาคณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2561) เว็บไซต์ของสถาบันการศึกษา และการยืนยันหรือปรับปรุงข้อมูลจากสถาบัน หลักสูตรสาขาสถาปัตยกรรมศาสตร์มีจำนวนทั้งสิ้น 130 หลักสูตร แบ่งออกเป็นในระดับปริญญาตรีจำนวน 76 หลักสูตร และระดับบัณฑิตศึกษาจำนวน 54 ประกอบด้วย ระดับปริญญาโทจำนวน 39 หลักสูตร และในระดับปริญญาเอกจำนวน 15 หลักสูตร

หลักสูตรระดับปริญญาโท 39 หลักสูตร แบ่งออกเป็น สาขาสถาปัตยกรรม 25 หลักสูตร สาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง 10 หลักสูตร สาขาภูมิสถาปัตยกรรม 2 หลักสูตร และสาขาสถาปัตยกรรมภายในและมัณฑนศิลป์ 2 หลักสูตร โดยการจัดแบ่งสาขานี้ หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการจัดการออกแบบธุรกิจและเทคโนโลยี หลักสูตรเคหะพัฒนาสถาปัตยกรรมมหาบัณฑิต และหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานวัตกรรมและการพัฒนาองค์การสหกรณ์ จัดอยู่ในสาขาสถาปัตยกรรม ส่วนหลักสูตรระดับปริญญาเอก 15 หลักสูตร แบ่งออกเป็น สาขาสถาปัตยกรรม 12 หลักสูตร สาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง 2 หลักสูตร สาขาภูมิสถาปัตยกรรม 1 หลักสูตร และสาขาสถาปัตยกรรมภายในและมัณฑนศิลป์ไม่มีหลักสูตรระดับปริญญาเอก โดยการจัดแบ่งสาขานี้

หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อมสรรค์สร้าง และสาขาวิชาสหวิทยาการสภาพแวดล้อมสรรค์สร้าง และหลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาสหวิทยาการการวิจัยเพื่อการออกแบบ จัดอยู่ในสาขาสถาปัตยกรรม

ระดับการศึกษาที่จัดการเรียนการสอน	สาขาวิชา				
	AR	UA	LA	IA	รวม
หลักสูตรระดับปริญญาโท	25	10	2	2	39
หลักสูตรระดับปริญญาเอก	12	2	1	0	15

ภาพที่ 1 จำนวนหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา สาขาสถาปัตยกรรมศาสตร์ในประเทศไทย
 แยกตามระดับการศึกษาและสาขาวิชา

3.2 ความสัมพันธ์ของหัวข้อวิทยานิพนธ์ กับกลุ่มคำสำคัญและสาขาวิชา

ในปัจจุบันหลายสถาบันมีการบรรจุหลักสูตรที่มีความเฉพาะเจาะจงให้เห็นทิศทางการจัดการเรียนการสอนผ่านชื่อปริญญา หรือการระบุสาขาของหลักสูตร เช่น หลักสูตรการวางแผนภาคและเมืองมหาดบัณฑิต หลักสูตรภูมิสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต หลักสูตรเคหะพัฒนาศาสตรมหาบัณฑิต หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรมภายใน และหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิศวกรรมการพัฒนาสิ่งทอสิ่งไหมหรือขน เป็นต้น แต่หลายครั้งที่ชื่อปริญญาหรือสาขาวิชาที่ระบุมีลักษณะเป็นร่มใหญ่ที่ครอบคลุมหลายสาขาวิชา เช่น สาขาสิ่งแวดล้อมสรรค์สร้าง สาขาวิชาสหวิทยาการการวิจัยเพื่อการออกแบบ ในขณะที่หัวข้องานวิจัยระดับบัณฑิตอาจไม่ได้บ่งบอกถึงความสัมพันธ์กับสาขาวิชาหรือชื่อปริญญา โดยเฉพาะในสาขาที่ค่อนข้างเปิดกว้าง เช่น ในสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต หรือปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาสถาปัตยกรรม ผู้เรียนสามารถเลือกศึกษาในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับภูมิสถาปัตยกรรม หรือการวางผังเมืองได้

จากเหตุดังกล่าวในการสืบค้นข้อมูลวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษา พบว่า วิทยานิพนธ์เล่มหนึ่ง อาจจะมีคำสำคัญของวิทยานิพนธ์ที่อยู่ต่างสาขา หรือสัมพันธ์กับกลุ่มคำสำคัญมากกว่า 1 หัวข้อ และจากวิทยานิพนธ์จำนวน 3,360 เล่ม¹ เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของหัวข้อวิทยานิพนธ์ กับสาขาวิชาและกลุ่มคำสำคัญดังที่ระบุในตาราง 1 ข้างต้น สามารถระบุความสัมพันธ์ตามกลุ่มคำสำคัญได้เป็นจำนวน 4,301 หัวข้อ สำหรับรายละเอียดสัดส่วนความสัมพันธ์ตามกลุ่มคำสำคัญจะพบว่า วิทยานิพนธ์ในสาขาสถาปัตยกรรมมีจำนวนมากที่สุด มีสัดส่วนอยู่ที่ร้อยละ 75.28 รองลงมาจะเป็นสาขาสถาปัตยกรรมผังเมืองอยู่ที่ร้อยละ 10.51 สาขาสถาปัตยกรรมภายใน หรือมัณฑนศิลป์ร้อยละ 7.37 และสาขาภูมิสถาปัตยกรรมร้อยละ 6.84 ตามลำดับ

สำหรับสาขาสถาปัตยกรรมนั้นเมื่อพิจารณาแยกย่อยในรายละเอียดจะพบว่า ผลงานที่อยู่ในกลุ่มคำสำคัญสิ่งทอสิ่งไหมหรือขนมีสัดส่วนสูงสุดอยู่ที่ร้อยละ 18.58 รองลงมาคือ กลุ่มคำสำคัญการออกแบบตอบสนองสภาพแวดล้อมมีสัดส่วนสูงสุดอยู่ที่ร้อยละ 15.72

¹ เนื่องจากการกรอกข้อมูลต่าง ๆ ของวิทยานิพนธ์ในระบบ ThaiLIS นั้น หลายครั้งมีความคลาดเคลื่อนทั้งในส่วนของการพิมพ์ผิดพลาด หรือข้อมูลไม่สมบูรณ์ ทำให้จำนวนอ้างอิงในการวิจัยอาจไม่เที่ยงตรงหรือครบถ้วน อย่างไรก็ตามก็ตีข้อมูลดังกล่าว สามารถให้ข้อมูลในภาพรวมของการทำวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษาได้

กลุ่มคำสำคัญสถาปัตยกรรมและการออกแบบร้อยละ 12.90 กลุ่มสถาปัตยกรรมไทยและการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม (ได้แก่ กลุ่มคำสำคัญสถาปัตยกรรมไทย สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น และการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม) รวมกันอยู่ที่ร้อยละ 11.00 และกลุ่มเทคโนโลยีการก่อสร้าง (ได้แก่ กลุ่มคำสำคัญโครงสร้างและการก่อสร้าง งานระบบ และวัสดุก่อสร้าง) รวมกันอยู่ที่ร้อยละ 7.04

ตารางที่ 2 จำนวนและสัดส่วนวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษา แยกตามสาขาวิชาและกลุ่มคำสำคัญ

สาขาวิชา และกลุ่มคำสำคัญ	จำนวน (หัวข้อ)	สัดส่วน (ร้อยละ)
สาขาสถาปัตยกรรม	3238	75.28
สถาปัตยกรรมและการออกแบบ	555	12.90
การออกแบบตอบสนองสภาพแวดล้อม	676	15.72
สถาปัตยกรรมไทย	177	4.12
สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น	195	4.53
การอนุรักษ์สถาปัตยกรรม	101	2.35
โครงสร้างและการก่อสร้าง	130	3.02
งานระบบ	28	0.35
วัสดุก่อสร้าง	145	3.37
คอมพิวเตอร์	144	3.35
การบริหารงานก่อสร้าง	65	1.51
การบริหารทรัพยากรอาคาร และการบริหารโครงการ	94	2.19
อสังหาริมทรัพย์	799	18.58
การออกแบบเพื่อทุกคน	42	0.98
การศึกษาสถาปัตยกรรม	14	0.33
การปฏิบัติวิชาชีพสถาปัตยกรรม	73	1.70
สาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง	452	10.51
สถาปัตยกรรมผังเมือง	452	10.51
สาขาภูมิสถาปัตยกรรม	294	6.84
ภูมิสถาปัตยกรรม	294	6.84
สาขาสถาปัตยกรรมภายในและมัณฑนศิลป์	317	7.37
สถาปัตยกรรมภายใน	317	7.37
รวม	4,301	100.00

จากการเปรียบเทียบข้อมูลวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษากับจำนวนหลักสูตรที่เปิดสอน พบว่า จำนวนหัวข้อวิทยานิพนธ์มีความสอดคล้องกับแนวโน้มสัดส่วนจำนวนหลักสูตรที่เปิดสอน โดยสาขาสถาปัตยกรรมที่มีจำนวนมากสุดเมื่อเทียบกับสาขาอื่นรองมาคือสาขาสถาปัตยกรรมผังเมือง ทั้งนี้สัดส่วนหัวข้อวิทยานิพนธ์ในสาขาภูมิสถาปัตยกรรมและสาขาสถาปัตยกรรมภายในและมัณฑนศิลป์ ถึงแม้จะมีแนวโน้มที่ขัดแย้งกับสัดส่วนจำนวนหลักสูตร แต่ความแตกต่างดังกล่าวมีเพียงเล็กน้อย

ตารางที่ 3 จำนวนหัวข้อวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษาและจำนวนหลักสูตรสาขาสถาปัตยกรรมศาสตร์ในประเทศไทย

จำนวนหัวข้อวิทยานิพนธ์และหลักสูตร	สาขาวิชา				
	AR	UA	LA	IA	รวม
จำนวนหัวข้อวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษา (หัวข้อ)	3,238	452	294	317	4,301
จำนวนหัวข้อวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษา (ร้อยละ)	75.3	10.5	6.8	7.4	100
จำนวนหลักสูตรระดับปริญญาบัณฑิตศึกษา (หลักสูตร)	37	12	3	2	54
จำนวนหลักสูตรระดับปริญญาบัณฑิตศึกษา (ร้อยละ)	68.5	22.2	5.6	3.7	100

3.3 ผลการวิเคราะห์แนวโน้มวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษาสาขาสถาปัตยกรรมศาสตร์

ในการวิเคราะห์แนวโน้มวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษา งานวิจัยได้นำผลการศึกษาหัวข้อวิทยานิพนธ์ มาอภิปรายร่วมกับการสำรวจความคิดเห็นระดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนและการผลิตบัณฑิตของกลุ่มอาจารย์ บัณฑิตระดับปริญญาตรี และผู้ประกอบการ (สันต์ จันทร์สมศักดิ์ และคณะ, 2566) จำนวน 45 ปัจจัย ซึ่งเกี่ยวข้องกับ ความรู้ (knowledge) ทักษะ (skills) และทัศนคติ (attitudes) หรือ คุณลักษณะ (attributes) (Arifin, 2021; Bakarman, 2011; EurSPACE, n.d.) โดยแบ่งออกเป็นด้านละ 15 ปัจจัย ซึ่งผลการสำรวจระดับความคิดเห็นจะนำเสนอเป็นค่าดัชนีความสำคัญสัมพัทธ์ (Relative Importance Index – RII) มีเป็นค่าร้อยละ โดยค่าดัชนีความสำคัญสัมพัทธ์ที่นำมาใช้ในการอภิปรายนี้เป็นค่าเฉลี่ยโดยรวมของทั้ง 3 กลุ่มตัวอย่าง²

ตารางที่ 4 ค่าสำคัญในการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนและการผลิตบัณฑิตของกลุ่มอาจารย์ บัณฑิตระดับปริญญาตรี และผู้ประกอบการ

กลุ่มสำคัญ	ค่าสำคัญ (กลุ่มละ 15 คำ)
K: ด้านองค์ความรู้สาขาสถาปัตยกรรมศาสตร์	การออกแบบเพื่อทุกคน/ การออกแบบตอบสนองสภาพแวดล้อม/ สถาปัตยกรรมที่ยั่งยืน/ สถาปัตยกรรมไทย/ สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น/ การออกแบบชุมชนเมือง/ การออกแบบภูมิสถาปัตยกรรม/ การออกแบบตกแต่งภายใน/ โครงสร้าง/ ระบบอาคาร/ วัสดุก่อสร้าง/ แบบจำลองสารสนเทศอาคาร/ บริหารงานก่อสร้าง/ อสังหาริมทรัพย์/ สหวิทยาการ
S: ด้านทักษะและจรรยาบรรณในการประกอบวิชาชีพ	ทักษะการออกแบบสถาปัตยกรรม/ ทักษะการออกแบบสถาปัตยกรรมเชิงอนุรักษ์/ ทักษะการออกแบบเชิงพื้นที่/ ทักษะการวางแผนชุมชนเมือง/ ทักษะการออกแบบภูมิสถาปัตยกรรม/ ทักษะการออกแบบตกแต่งภายใน/ ทักษะการเขียนแบบสถาปัตยกรรม/ ทักษะการนำเสนอแบบสถาปัตยกรรม/ ทักษะและความรู้เทคโนโลยีและดิจิทัล/ ทักษะการวิจัยทางสถาปัตยกรรม/ ทักษะการประมาณราคา/ ทักษะการบริหารจัดการการก่อสร้าง/ ความเข้าใจในภูมิสังคม/ จรรยาบรรณวิชาชีพ
A: ด้านคุณลักษณะของสถาปนิกและนักศึกษาด้านสถาปัตยกรรม	ความคิดสร้างสรรค์/ ความคิดเชิงวิพากษ์/ ความรับผิดชอบ/ ความรอบคอบ/ ความขยัน อุตสาหะ/ การมีระเบียบวินัย/ การประสานและทำงานร่วมกัน/ การทำงานเป็นกลุ่ม/ การสื่อสารภาษาต่างประเทศ/ การควบคุมอารมณ์และความเครียด/ ความยืดหยุ่น ปรับตัวทันความเปลี่ยนแปลง/ การเรียนรู้ตลอดชีวิต/ คุณธรรม/ ความรับผิดชอบต่อสังคม/ สำนึกสิ่งแวดล้อม

ที่มา: สันต์ จันทร์สมศักดิ์ และคณะ (2566)

จากจำนวนและสัดส่วนหัวข้อวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษาตามกลุ่มคำสำคัญเทียบกับ ผลการศึกษาความคิดเห็นระดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนและการผลิตบัณฑิตของกลุ่มอาจารย์ บัณฑิตระดับปริญญาตรี และผู้ประกอบการ พบว่า หัวข้อวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษามีแนวโน้มส่วนใหญ่ไปยังด้านองค์ความรู้สาขาสถาปัตยกรรมศาสตร์ สาเหตุเนื่องจากการ

² ระดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนและผลิตบัณฑิตในแต่ละกลุ่มผู้ตอบแบบสอบถามนั้นมีความแตกต่างกันในรายละเอียด แต่ทิศทางทำให้คุณค่าหรือลำดับการให้ความสำคัญส่วนใหญ่มีความคล้ายคลึงกัน โดยค่าเฉลี่ยเมื่อเทียบกับภาพรวม ผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มอาจารย์ให้ระดับความสำคัญอยู่ที่ +3.08 กลุ่มผู้ประกอบการอยู่ที่ +1.84 และกลุ่มบัณฑิตฯ อยู่ที่ -1.93

จัดการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษามักเน้นเรื่องการวิจัยและการผลิตองค์ความรู้ในสาขาวิชา หรือนำความรู้ในสาขาวิชาไปประยุกต์ใช้ มากกว่าด้านการเสริมสร้างทักษะหรือคุณลักษณะส่วนบุคคล

ในการเปรียบเทียบจำนวนและสัดส่วนหัวข้อวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษาตามกลุ่มคำสำคัญกับระดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนและการผลิตบัณฑิต พบว่า หัวข้อวิทยานิพนธ์ที่มีสัดส่วนสูงสุด (ร้อยละ 18.58) คือในกลุ่มคำสำคัญที่เกี่ยวข้องกับอสังหาริมทรัพย์นั้น ได้รับการพิจารณาดัชนีความสำคัญสัมพันธ์ อยู่ที่ร้อยละ 68.32 หรืออันดับที่ 44 ของทั้งหมด 45 ปัจจัย ความแตกต่างนี้อาจเกิดการที่ผลการวิเคราะห์เรื่องปัจจัยนี้มุ่งเน้นที่สาขาสถาปัตยกรรมศาสตร์ และความคิดเห็นส่วนใหญ่จะสัมพันธ์กับการเรียนการสอนระดับปริญญาตรีและการปฏิบัติวิชาชีพ ในขณะที่การจัดการเรียนการสอนในสาขาอสังหาริมทรัพย์ รวมถึงเคหะพัฒนศาสตร์นั้น นอกเหนือจากการออกแบบเชิงกายภาพแล้ว การตัดสินใจด้านอสังหาริมทรัพย์นั้นมีความสัมพันธ์กับเนื้อหาเชิงธุรกิจ ซึ่งเป็นองค์ความรู้เนื้อหาวิชาข้ามศาสตร์ ของสาขาอื่นที่ไม่ได้อยู่ในการจำแนกสาขาสถาปัตยกรรมศาสตร์³ อีกทั้งการจัดการเรียนการสอนในสาขาดังกล่าว สามารถรับผู้เรียนได้จากหลากหลายสาขา อาทิ สถาปัตยกรรมศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ ผังเมือง กฎหมาย การเงิน บริหาร การตลาด และเศรษฐศาสตร์ เหล่านี้จึงอาจเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้มีหัวข้อวิจัยจำนวนมากและหลากหลาย อันนำมาสู่ผลการศึกษาที่ไม่สอดคล้องดังกล่าว

ในทางตรงกันข้ามหัวข้อวิทยานิพนธ์ในกลุ่มคำสำคัญการออกแบบตอบสนองสภาพแวดล้อม และสถาปัตยกรรมและการออกแบบซึ่งมีสัดส่วนเป็นอันดับ 2 และ 3 อยู่ที่ร้อยละ 15.72 และ 12.90 ตามลำดับ นั้นมีแนวโน้มสอดคล้องกับความคิดเห็นในปัจจุบัน การออกแบบตอบสนองสภาพแวดล้อมซึ่งมีค่า RII อยู่ที่ร้อยละ 83.85 นับเป็นลำดับที่ 1 จาก 15 ปัจจัยด้านองค์ความรู้สาขาสถาปัตยกรรมศาสตร์ หรือลำดับที่ 17 จาก 45 ปัจจัยในภาพรวม และทักษะการออกแบบสถาปัตยกรรมซึ่งมีค่าดัชนีความสำคัญสัมพันธ์อยู่ที่ร้อยละ 86.67 นับเป็นลำดับที่ 1 จาก 15 ปัจจัยด้านทักษะและจรรยาบรรณในการประกอบวิชาชีพ หรือลำดับที่ 12 จาก 45 ปัจจัยในภาพรวม

หัวข้อวิทยานิพนธ์ในกลุ่มคำสำคัญกลุ่มสถาปัตยกรรมไทยและการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม (ได้แก่ กลุ่มคำสำคัญสถาปัตยกรรมไทย สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น และการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม) ซึ่งรวมกันอยู่ที่ร้อยละ 11.00 นั้น หรือถือเป็นลำดับที่ 4 ของหัวข้อวิทยานิพนธ์ทั้งหมด เมื่อเทียบกับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านสถาปัตยกรรมไทย (RII = 67.59 ลำดับที่ 15 จาก 15 ปัจจัยด้านองค์ความรู้ และลำดับที่ 45 จาก 45 ปัจจัยในภาพรวม) ปัจจัยด้านสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น (RII = 71.17 ลำดับที่ 13 จาก 15 ปัจจัยด้านองค์ความรู้ และลำดับที่ 43 จาก 45 ปัจจัยในภาพรวม) และทักษะการออกแบบสถาปัตยกรรมเชิงอนุรักษ์ (RII = 73.06 ลำดับที่ 14 จาก 15 ปัจจัยด้านทักษะ และลำดับที่ 41 จาก 45 ปัจจัยในภาพรวม) จะพบว่าแนวโน้มในการศึกษาวิจัยค่อนข้างไม่สอดคล้องกับความคิดเห็น อันอาจเกิดจากการศึกษาค้นคว้าเรื่องดังกล่าว ซึ่งมีความสำคัญในการปูพื้นฐานความเข้าใจเชิงบริบททางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของชาติ ยังมีช่องว่างหรืออุปสรรคในการนำไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบและการปฏิบัติวิชาชีพ

ความไม่สอดคล้องระหว่างสัดส่วนการทำวิจัยกับความคิดเห็น ในอีกด้านหนึ่งพบได้ในหัวข้อวิทยานิพนธ์ในกลุ่มคำสำคัญการออกแบบเพื่อทุกคน มีสัดส่วนน้อยเพียงร้อยละ 0.98 ในขณะที่ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยในเรื่องดังกล่าวมีค่าดัชนีความสำคัญสัมพันธ์ อยู่ที่ร้อยละ 82.31 นับเป็นลำดับที่ 2 จาก 15 ปัจจัยด้านองค์ความรู้สาขาสถาปัตยกรรมศาสตร์ หรือลำดับที่ 22 จาก 45 ปัจจัยในภาพรวม

ในทำนองเดียวกันทักษะในการใช้คอมพิวเตอร์เพื่อการออกแบบ (RII = 83.26 ลำดับที่ 4 จาก 15 ปัจจัยด้านทักษะ และลำดับที่ 19 จาก 45 ปัจจัยในภาพรวม) ทักษะและการรู้เทคโนโลยีและดิจิทัล (RII = 81.40 ลำดับที่ 7 จาก 15 ปัจจัยด้านทักษะ และลำดับที่ 23 จาก 45 ปัจจัย ในภาพรวม) และแบบจำลองสารสนเทศอาคาร (RII = 73.88 ลำดับที่ 9 จาก 15 ปัจจัยด้านองค์ความรู้ และลำดับที่ 34 จาก 45 ปัจจัยในภาพรวม) นั้นเมื่อเทียบกับสัดส่วนหัวข้อวิทยานิพนธ์ในกลุ่มคำสำคัญคอมพิวเตอร์ที่มีเพียงร้อยละ 3.35 ทำให้เห็นว่าเรื่องดังกล่าวยังไม่ได้ได้รับการศึกษาค้นคว้าในเชิงลึกในสาขาสถาปัตยกรรม อย่างไรก็ตามการพัฒนางานองค์ความรู้ด้านคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีดิจิทัลในสาขาอื่น เช่น วิศวกรรมคอมพิวเตอร์ และวิทยาการคอมพิวเตอร์ ยังคงมีอย่างต่อเนื่องและมี

³ อ้างอิงจากประกาศ ก.พ.อ. เรื่องการกำหนดชื่อสาขาวิชาสำหรับการเสนอขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการและการเทียบเคียงสาขาวิชาที่เคยกำหนดไปแล้ว พ.ศ. 2561 โดยสาขาสถาปัตยกรรมนั้นอยู่ในกลุ่มที่ 15: กลุ่มสถาปัตยกรรมศาสตร์ ซึ่งอยู่ในกลุ่มที่ขึ้นต้นด้วยเลข 1 เช่นเดียวกับกับกลุ่มที่ 14: กลุ่มวิศวกรรมศาสตร์ และกลุ่มที่ 18: เทคโนโลยี ในขณะที่ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ (รหัสย่อย 680221) อยู่ในกลุ่มที่ 68: กลุ่มการบัญชีและบริหารธุรกิจ ซึ่งเป็นกลุ่มที่ขึ้นต้นด้วยเลข 6 เช่นเดียวกับกับสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ที่อยู่ในกลุ่มที่ 61: กลุ่มสังคมศาสตร์

แนวโน้มที่เพิ่มขึ้นยังคงสามารถสนับสนุนให้เกิดพัฒนาการด้านองค์ความรู้ด้านดังกล่าวในเชิงสหวิทยาการและการประยุกต์ใช้ในสาขาสถาปัตยกรรมศาสตร์ได้

ปัจจัยเรื่องจรรยาบรรณวิชาชีพ (RII = 86.02 ลำดับที่ 13 จาก 45 ปัจจัยในภาพรวม) และคุณลักษณะของสถาปนิก เช่น ความรับผิดชอบ การประสานและทำงานร่วมกัน ซึ่งเป็นปัจจัยที่ได้รับการพิจารณาอยู่ใน 10 อันดับแรก และมีความสัมพันธ์กับหัวข้อวิทยานิพนธ์ในกลุ่มคำสำคัญการศึกษาสถาปัตยกรรมและการปฏิบัติวิชาชีพสถาปัตยกรรมยังมีการศึกษาวิจัยค่อนข้างน้อย โดยสัดส่วนหัวข้อวิทยานิพนธ์ในกลุ่มคำสำคัญการศึกษาสถาปัตยกรรมอยู่ที่ร้อยละ 0.33 และขณะที่การปฏิบัติวิชาชีพสถาปัตยกรรมอยู่ที่ร้อยละ 1.70 เท่านั้น

ถึงแม้ว่าจากการศึกษาหัวข้อวิทยานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษาจะพบความแตกต่างในรายละเอียด ระหว่างหัวข้อวิทยานิพนธ์ตามกลุ่มคำสำคัญกับระดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนและการผลิตบัณฑิต แต่ความคิดเห็นในภาพรวมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้ง 3 กลุ่มยังคงให้ความสำคัญทักษะการวิจัยทางสถาปัตยกรรมที่ร้อยละ 75.50 และให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต (RII = 88.26 ลำดับที่ 7 จาก 45 ปัจจัยในภาพรวม) และความคิดเชิงวิพากษ์ (RII = 83.59 ลำดับที่ 18 จาก 45 ปัจจัยในภาพรวม) อันเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของสถาปนิกและบัณฑิตศึกษา

4. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

แนวโน้มการวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาศาสาสถาปัตยกรรมศาสตร์ในประเทศไทย มีความสอดคล้องกับกับจำนวนหลักสูตรที่เปิดสอน โดยมีหัวข้อวิจัยหลักที่มีสัดส่วนสูงและสอดคล้องกับความคิดเห็นระดับความสำคัญของปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนการสอนและการผลิตบัณฑิตที่อยู่ในระดับสูงด้วยเช่นกัน คือ หัวข้อวิทยานิพนธ์ในกลุ่มคำสำคัญการออกแบบตอบสนองสภาพแวดล้อม และสถาปัตยกรรมและการออกแบบ

ส่วนหัวข้อวิจัยที่มีแนวโน้มขัดแย้งกับความคิดเห็นระดับความสำคัญของปัจจัย โดยมีสัดส่วนที่สูงเมื่อเทียบกับลำดับระดับความสำคัญที่ค่อนข้างต่ำ ได้แก่ หัวข้อวิทยานิพนธ์ในกลุ่มคำสำคัญสังหาริมทรัพย์ และในกลุ่มคำสำคัญกลุ่มสถาปัตยกรรมไทยและการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม ทั้งนี้สาเหตุความไม่สอดคล้องในกลุ่มสังหาริมทรัพย์อาจเกิดจากความสัมพันธ์ในเนื้อหาที่กว้างกว่าเรื่องการออกแบบเชิงกายภาพ และผู้เรียนที่สามารถมาจากหลายสาขานอกเหนือจากสาขาสถาปัตยกรรมศาสตร์ ส่วนในกลุ่มสถาปัตยกรรมไทยและการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมอาจเกิดจากช่องว่างหรืออุปสรรคในการนำไปประยุกต์ความรู้ดังกล่าวไปใช้ในการออกแบบและการปฏิบัติวิชาชีพ

ในขณะที่หัวข้อวิจัยหลักที่มีแนวโน้มขัดแย้งกับความคิดเห็นระดับความสำคัญของปัจจัย โดยมีสัดส่วนที่ค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับลำดับระดับความสำคัญที่อยู่ในระดับสูงหรือค่อนข้างสูง ได้แก่ หัวข้อวิทยานิพนธ์ในกลุ่มคำสำคัญการศึกษาสถาปัตยกรรม การปฏิบัติวิชาชีพสถาปัตยกรรม การออกแบบเพื่อทุกคน และคอมพิวเตอร์

จากผลการศึกษาและวิเคราะห์ผู้วิจัยมีข้อสังเกตและข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ภายใต้อกรอบแนวคิดเรื่องสมรรถนะ ปัจจัยด้านทัศนคติและคุณลักษณะของสถาปนิกได้รับการให้ค่าระดับความสำคัญสูง แต่หัวข้อการพัฒนาคุณลักษณะของสถาปนิก เช่น จรรยาบรรณและการทำงานร่วมกัน ในปัจจุบันยังมีสัดส่วนค่อนข้างน้อย ดังนั้นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะในด้านการศึกษาศาปัตยกรรม และการปฏิบัติวิชาชีพสถาปัตยกรรมจึงควรได้รับการพิจารณาและสนับสนุนให้มีงานวิจัยมากขึ้น ทั้งนี้การวิจัยเพื่อส่งเสริมทัศนคติและคุณลักษณะที่พึงประสงค์นี้ อาจต้องอาศัยการบูรณาการความรู้ข้ามศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง เช่น จิตวิทยาศาสตร์ พฤติกรรมศาสตร์ จริยศาสตร์ เป็นต้น

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบตอบสนองกับสภาพแวดล้อมเป็นปัจจัยที่สำคัญและได้รับการให้ค่าระดับความสำคัญสูง ควรมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพราะนอกเหนือจากการลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมแล้ว งานวิจัยในกลุ่มดังกล่าวยังมีส่วนช่วยในการสร้างสุขภาวะ และสภาพแวดล้อมที่ดีในงานออกแบบและชุมชนโดยรอบได้อีกด้วย

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบเพื่อทุกคน ซึ่งเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ได้รับการพิจารณาให้ความสำคัญ ควรได้รับการศึกษาและนำไปประยุกต์ใช้เพิ่มขึ้น เพื่อสร้างเสริมคุณภาพชีวิตของผู้ใช้งาน โดยเฉพาะในอนาคตที่สังคมไทยจะก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุในอนาคตข้างหน้า

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรมไทย สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นและการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม ซึ่งส่วนใหญ่ในปัจจุบันเป็นงานวิจัยพื้นฐาน ควรได้รับการพิจารณาศึกษาวิจัยเพิ่มเติมในการประสานกับการออกแบบสถาปัตยกรรมร่วมสมัย และเชื่อมโยงสู่การออกแบบและปฏิบัติวิชาชีพ อันจะเป็นการนำประโยชน์จากงานวิจัยพื้นฐานสู่การปฏิบัติได้มากขึ้น

5. ทักษะที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติวิชาชีพในบริบทของการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน เช่น ทักษะการใช้คอมพิวเตอร์แบบจำลองสารสนเทศอาคาร และเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและควรได้รับศึกษาวิจัยและพิจารณาในอนาคต

6. เนื่องจากการศึกษาหัวข้อวิทยานิพนธ์ในงานวิจัยนี้ได้นำเสนอให้เห็นแนวโน้มการผลิตผลงานวิจัยที่เกิดจากการจัดการเรียนการสอนในระดับบัณฑิตศึกษา หากมีการศึกษาในเชิงลึกในถึงแนวโน้มและทิศทางดังกล่าวในอนาคต การนำไปโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ใช้ในการค้นหาและวิเคราะห์ค่าสำคัญของวิทยานิพนธ์มาช่วยในการวิเคราะห์ อาจช่วยให้ผลที่ชัดเจนและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

5. กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยได้รับการสนับสนุนการวิจัยภายใต้โครงการยุทธศาสตร์การผลิตกำลังคนด้านการศึกษา ออกแบบและวิจัยทางสถาปัตยกรรม สภาคณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์แห่งประเทศไทย ปีที่ 25 ทางคณะผู้วิจัยขอขอบคุณผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

6. เอกสารอ้างอิง

ข้อบังคับสภาสถาปนิก ว่าด้วย การรับรองปริญญา อนุปริญญา และประกาศนียบัตร ในการประกอบวิชาชีพสถาปัตยกรรมควบคุม พ.ศ. 2545. (2546, 18 มิถุนายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 120 ตอนพิเศษ 68ง. (หน้า 68-72)
https://act.or.th/uploads/legal/15/actcertificate_2545.pdf

ประกาศ ก.พ.อ. เรื่อง การกำหนดชื่อสาขาวิชาสำหรับการเสนอขอกำหนดตำแหน่งวิชาการ และการเทียบเคียงสาขาวิชาที่เคยกำหนดไปแล้ว พ.ศ. 2561. (2561, 15 มิถุนายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 135 ตอนพิเศษ 138ง. (หน้า 18-19).
http://www.basd.mhesi.go.th/Files/Announcement/ประกาศ ก.พ.อ. เรื่อง สาขาวิชา พ.ศ.2561 _web.PDF

สันต์ จันทร์สมศักดิ์, สิริมาส เสงร์รัมย์, เพชรลัดดา เพ็ชรภักดี, กรรณิกา สงวนสินธุกุล, ภูติท เกรงษ์ชี, ประรินทร์ บุตรดี, และ ณัฐพงษ์ ไผ่ทพันธ์. (2566). *การศึกษาแนวโน้มและทิศทางในการผลิตกำลังคนด้านสถาปัตยกรรม*. งบประมาณอุดหนุนการวิจัยภายใต้โครงการยุทธศาสตร์การผลิตกำลังคนด้านการศึกษา ออกแบบและวิจัยทางสถาปัตยกรรม สภาคณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์แห่งประเทศไทย ปีที่ 25.

สภาคณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์แห่งประเทศไทย. (2561). *ร่าง มคอ. 1 มาตรฐานคุณวุฒิระดับสาขาวิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์*. (เอกสารอัดสำเนา). ม.ป.ท.

Arifin, M. A. (2021). Competence, competency, and competencies: a misunderstanding in theory and practice for future reference. *International Journal of Academic Research in Business and Social Science*, 11(9), 755-764.

AUN. (2015). *Guide to AUN-QA Assessment at Programme Level Version 3.0*. Bangkok: ASEAN University Network.

AUN. (2020). *Guide to AUN-QA Assessment at Programme Level Version 4.0*. Bangkok: ASEAN University Network.

Bakarman, A. A. (2011). Attitude, skill, and knowledge: (ASK) a new model for design education. *Proceedings of the Canadian Engineering Education Association (CEEAA)*. Retrieved Jan 25, 2022, from <https://doi.org/10.24908/pceea.v0i0.3894>

Eurspace. (n.d.). *Identifying the expected learning outcomes*. Retrieved Jan 22, 2022, from <https://eurspace.eu/ecvet/pedagogicalkit/framework-for-defining-learning-outcomes-knowledge-skills-competence/>